



شهرستان گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتراح

فناوری اطلاعات و ارتباطات و چالش در مفهوم جرم‌های سنتی



شہرہ شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فناوری اطلاعات و ارتباطات و چالش در مفهوم جرم‌های سنتی

فناوری اطلاعات و ارتباطات آن‌چنان در تاروپود جامعه‌های امروزی رخنه کرده است که تصور جامعه بدون آن امکان‌ناپذیر است. این فناوری تقریباً بر همه عرصه‌های اجتماع تأثیر گذاشته است. طبیعی است که پدیداری این فناوری بر حوزه حقوق نیز تأثیر گذاشته و ضرورت وجود یک سامانه حقوقی شایسته و متناسب با خود را طلب می‌کند. وانگهی، حوزه حقوق نیز اصول و قواعد خاص خود را دارد و هنر در جمع کردن این دو گونه الزام با یکدیگر است؛ یعنی، نه وضع به گونه‌ای باشد که امکان پیشرفت در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات از جامعه سلب شود و نه اصول و ملاک‌های پذیرفته شده حقوقی مورد بی‌مهری و بی‌توجهی قرار گیرند. تحقق این مهم به‌ویژه در جامعه ایران که فناوری اطلاعات و ارتباطات پدیده‌ای نوپا — چه به لحاظ نظری و چه به لحاظ عملی — به حساب می‌آید نیازمند توجه ویژه است و پژوهش‌ها و بررسی‌های همه‌جانبه و ژرف را ایجاب می‌کند.

از جمله بحث‌های مطرح در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات آن است که آیا این تحول فقط شکل و صورت روابط حقوقی را دگرگون کرده یا، افزون بر آن، ماهیت این روابط را نیز تغییر داده است. مجله حقوقی دادگستری این بحث را به‌طور خاص در حوزه حقوق جنائی در قالب چند پرسش با شماری از استادان مطرح کرده است. استادان محترم آیت‌الله سیدمحمدحسن مرعشی (استاد مدرسه عالی شهید مطهری) و دکتر حسین میرمحمدصادقی (دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهیدبهبشتی) و دادرسان ارجمند آقایان جلال توحیدی (معاون دادستان عمومی و انقلاب تهران) و دکتر عبدالصمد خرم‌آبادی (مشاور قضائی دادستان کل کشور) بزرگوارانی اند که به پرسش‌های مجله پاسخ داده اند که بدین وسیله از ایشان سپاس‌گزاری می‌شود.

۱. آیا عنوان‌های سنتی جنائی اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای را نیز در برمی‌گیرد یا حمایت از این داده‌ها نیازمند جرم‌انگاری مستقل است؟

دکتر میرمحمد صادقی: ممکن است برخی از این گونه اقدام‌ها زیر همان عنوان‌های سنتی قابل پی‌گرد باشند. ولی، برای اینکه همه اقدام‌های علیه داده‌های رایانه‌ای وصف مجرمانه بیابند، حتماً نیازمند جرم‌انگاری مستقل در این زمینه ایم که باید در قالب قانون جرم‌های رایانه‌ای انجام گیرد یا اینکه در قوانین مربوط به جرم‌های خاص تغییرهایی داده شود که ارتکاب آن جرم‌ها از رهگذر داده‌های رایانه‌ای را نیز دربر گیرد.

آیت‌الله مرعشی: با توجه به تمایزهایی که در رفتار و شرایط و اجزای آن (رکن مادی) در فضای سایبری وجود دارد، به نظر می‌رسد ناچار خواهیم بود که قوانین ویژه‌ای برای این فضا در نظر بگیریم؛ به‌ویژه که در چنین مسائلی فرایند ارتکاب جرم متفاوت بوده و مسؤولیت‌های ناشی از آن می‌تواند متفاوت باشد و قوانین را چون نمی‌توان بدین حد وسیع تفسیر کرد که شامل این موارد شود، برخی از عنوان‌ها قانون خاص می‌خواهد.

اما در عین حال، اگر قانونی هم در این موارد وجود نداشته باشد، چون اصل عمل حرمت شرعی دارد و جزء گناهان کبیره است، حاکم می‌تواند با مراجعه به منابع فقهی یا پیروی از فتاوای معتبر مجازاتی برای آن تعیین نماید. و در این مسأله که این عمل حرام است، اختلافی بین فقها نیست تا گفته شود که مراجعه به فتاوای مختلف موجب هرج و مرج می‌شود. چون، هیچ فقیهی نمی‌گوید که عمل مذکور حرام نبوده و از گناهان کبیره نیست. و هنگامی نمی‌توان به منابع فقهی یا فتاوای معتبر مراجعه کرد که منابع در مسأله واحدی مختلف بوده یا فتاوای فقها در مورد آن مختلف باشد. منظور از اصل ۱۶۷ ق.ا. که اجازه داده است به طور مطلق به فتاوا و منابع فقهی معتبر مراجعه شود در جایی است که در مسأله اختلافی وجود نداشته باشد. بنا بر این، اینکه بعضی از حقوق‌دانان می‌گویند اصل یادشده به مسائل جزائی تسری پیدا نمی‌کند



آیت‌الله سیدمحمدحسن مرعشی
استاد مدرسه عالی شهید مطهری

در موردی است که در مسأله مورد ابتلاء اختلاف وجود داشته باشد.

و اما در اینکه بگوییم اصل ۱۶۷ ق.ا. با اصل ۳۶ ق.ا. تخصیص می‌خورد در جایی است که قانونی وجود داشته باشد. چون، هر عامی باید با خاص موجود تخصیص زده شود. و اما در جایی که قانون ساکت باشد، نمی‌توان از اصل کلی ۱۶۷ ق.ا. صرف‌نظر کرد. زیرا، این اصل بدون مخصص بر فرض اینکه قابل تخصیص باشد اصل کلی شرعی است که در فقه ثابت شده است و بدون مخصص قانونی نمی‌توان از آن صرف‌نظر کرد؛ مگر اینکه اصولاً قوانین جزائی اسلام را در صورت عدم وجود قوانین وضعی قبول نداشته باشیم.

اساساً، در مجازات‌های شرعی علم به حرمت شرط است؛ یعنی، شخصی را که مرتکب حرام شده است وقتی مجازات می‌کنند که بدانند عمل‌اش حرام است؛ خواه در حقوق‌الله باشد یا در حقوق الناس. و اما اینکه گفته می‌شود جهل به قانون رافع مسؤولیت کیفری نیست در صورتی است که از طرف قانون‌گذار و شارع اتمام حجت شده باشد.

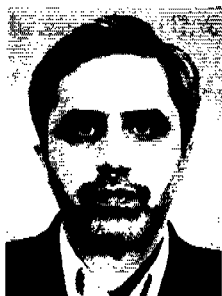
شیوه اتمام حجت در شرع با قانون متفاوت است. در شرع، وصول (ابلاغ واقعی) حکم شرط است، اما در قانون گذشت مدتی از انتشار اماره وصول گرفته شده است؛ مگر اینکه شخص نسبت به فراگیری و تعلم احکام شرع از خود بی‌مبالاتی نشان داده باشد و مقصر باشد. وانگهی، اصل ۳۶ با ماده ۱۲۸ ق.ا.د.ا.ک. و ... تخصیص

می‌خورد؛ یعنی، هر چند اصل مذکور عام است، با موادی که بعداً تصویب شده و مورد تأیید شورای محترم نگهبان قرار گرفته است عمومیت نخواهد داشت و با این مواد (یا مادّین) تخصیص می‌خورد.

بنا بر این، قول بعضی از فضلاء معاصرین از حقوق دانان که معتقد اند اصل ۱۶۷ تخصیص می‌خورد از نظر فقهی و قانونی اعتباری ندارد.

آقای توحیدی: عنوان‌های مجرمانه سنتی اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای را در بر نمی‌گیرند مگر در موارد بسیار محدود که این اقدام‌ها متضمن تخریب فیزیکی نیز باشند. حتی در این موارد نیز حمایت کافی وجود ندارد. بنا بر این، حمایت از داده‌های رایانه‌ای از جنبه‌های مختلف (بسته به نوع داده‌ها و کاربرد و اهمیت آنها) نیازمند جرم‌انگاری مستقل است. زیرا، داده‌های رایانه‌ای موضوع‌های جدیدی اند که در دنیای واقعی وجود نداشته و مورد توجه قانون‌گذار نبوده است. عنوان‌های مجرمانه‌ای مانند دسترسی غیرمجاز به داده‌های رایانه‌ای، جعل، تخریب و اختلال در داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای و انتشار ویروس و دیگر برنامه‌های مخرب و ... را نمی‌توان در قالب جرم‌های سنتی در آورد. زیرا، موضوع این جرم‌ها یعنی داده‌های رایانه‌ای فقط در فضای سایبری و از رهگذر رایانه واقعیت می‌یابد.

دکتر خرم‌آبادی: هر اقدامی که به تمامیت، امنیت، محرمانگی و در دسترس بودن داده‌های رایانه‌ای خدشه وارد کند، اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای نامیده می‌شود. در کشورهایی که این رفتار جرم‌انگاری شده است، اقدام‌هایی مانند دست‌یابی غیرمجاز به داده‌های رایانه‌ای، شنود غیرمجاز داده‌های رایانه‌ای، و اختلال در داده‌های رایانه‌ای به عنوان جرم‌های مستقل از اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای بر شمرده شده اند. جرم‌هایی مانند نقض حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای نیز از جمله مصداق‌های اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای محسوب می‌شوند. اگرچه شباهت‌هایی میان رکن‌های تشکیل دهنده



دکتر حسین میرمحمدصادقی

دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای و رکن مادی برخی از جرم‌های سنتی وجود دارد، به لحاظ وجود تفاوت‌های اساسی بین آنها و به لحاظ حاکمیت اصل قانونی بودن جرم و مجازات، عنوان‌های سنتی جرم بسیاری از اقدام‌های علیه داده‌های رایانه‌ای را دربر نمی‌گیرد. به همین دلیل، اکثریت قریب به اتفاق کشورهای دنیا، به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته، اقدام به جرم‌انگاری مصداق‌های مختلف اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای کرده‌اند و بر اساس میزان اهمیت و ارزشی که برای حمایت از تمامیت و امنیت و محرمانگی داده‌های رایانه‌ای قائل‌اند مجازات‌هایی را برای مرتکبان اقدام‌های علیه داده‌های رایانه‌ای تعیین کرده‌اند اکنون، جرم‌انگاری اقدام علیه داده‌های رایانه‌ای امری اجتناب‌ناپذیر است.

۲. آیا کلاهبرداری رایانه‌ای صورتی تازه از کلاهبرداری سنتی است یا رکن‌های ویژه‌ای دارد؟

دکتر میرمحمدصادقی: چون در کلاهبرداری سنتی مؤلفه اغفال و فریب قربانی که مخصوص اشخاص حقیقی است وجود دارد، نمی‌توان کلاهبرداری رایانه‌ای را که در آن یک شخص طبیعی مورد اغفال قرار نمی‌گیرد، مصداقی از کلاهبرداری دانست. بنا بر این، آنچه زیر عنوان کلاهبرداری رایانه‌ای شناخته شده است، نمی‌تواند مشمول عنوان کلاهبرداری سنتی شود و در نتیجه، باید جرم خاصی با رکن‌های مخصوص به آن در این مورد پیش‌بینی شود.

آیت‌الله مرعشی: اگر بردن مال متقلبانه باشد، کلاهبرداری است و اگر بردن مال را در فضای سایبری محقق بدانیم، این کار با تقلب نیز می‌تواند صورت گیرد. این تقلب در خارج اغلب موجب فریب دیگری می‌شود که شاید در فضای سایبری تحقق نیابد. مهم این است که تقلب تحقق یابد. اما، اگر فریب را قید عمل بدانیم، دوگونه اظهار نظر می‌توان کرد:

نخست، فریب را قید غالبی بدانیم که چنین قیودی مفهوم ندارند؛ دوم، فریب قید غالبی نباشد، بلکه جزء رکن باشد که عمل مذکور در حکم کلاهبرداری محسوب می‌شود؛ یعنی، همان مجازاتی را دارد که برای کلاهبرداری همراه با فریب وجود دارد. و لو تنزلنا عن ذلك، عمل مذکور از کلاهبرداری خروج موضوعی پیدا می‌کند و قانون‌گذار برای آن عنوان مجرمانه جدیدی را باید در نظر بگیرد و مجازاتی برای آن تعیین نماید.

آقای توحیدی: کلاهبرداری رایانه‌ای کلاهبرداری با رایانه نیست که نقش رایانه فقط در حد وسیله ارتکاب جرم باشد. کلاهبرداری با رایانه فقط شکل جدیدی از کلاهبرداری سنتی است. ولی، کلاهبرداری رایانه‌ای جرمی متفاوت با کلاهبرداری سنتی است که رایانه و داده‌های رایانه‌ای در آن نقش اساسی ایفا می‌کنند و نیاز به جرم‌انگاری جدید داشته و زیر جرم‌های رایانه‌ای قرار می‌گیرد. این جرم یکی از مهم‌ترین جرم‌های مالی است که مورد توجه قانون‌گذاران کشورهای مختلف بوده است. زیرا، رایانه‌ها، فناوری اطلاعات و ارتباطات و به عبارتی فضای سایبری فرصت‌های مجرمانه بسیاری را در اختیار کلاهبرداران قرار داده است.

در کلاهبرداری سنتی، لازم است که کلاهبردار فرد دیگری را با توسل به وسایل متقلبانه فریب داده و مال او را ببرد. این جرم از جهت رکن مادی متشکل از دو جزء بوده و جرم مرکب محسوب می‌شود. اما، در کلاهبرداری رایانه‌ای که مرتکب با وارد کردن، تغییر، حذف یا متوقف ساختن داده‌های رایانه‌ای یا ایجاد اختلال در عمل کرد



دکتر عبدالصمد خرم‌آبادی
مشاور قضائی دادستان کل کشور

یک سیستم رایانه‌ای به ناحق و متقلبانه، منافع مالی و اقتصادی برای خود یا دیگری به دست می‌آورد، از جهت رکن مادی مرکب نیست. وانگهی، در این جرم، فریب بزه‌دیده نیز شرط نیست و حتی در اکثر موارد بزه‌دیده برای کلاهبردار رایانه‌ای شناخته شده نیست. زمان ارتکاب جرم در کلاهبرداری رایانه‌ای گاهی به کم‌تر از ثانیه می‌رسد و در مواردی لحظه ارتکاب جرم به طور دقیق مشخص نیست. کلاهبرداری رایانه‌ای مانند کلاهبرداری سنتی مقید به نتیجه است. اما، نتیجه جرم در کلاهبرداری رایانه‌ای فقط تحصیل مال نیست، بلکه گاهی به دست آوردن منافع یا مزایای مالی یا امتیاز یا خدمات است. لازم به ذکر است که جرم‌های مالی ارتكابی در فضای سایبری قابل انطباق دقیق با هیچ یک از جرم‌های سنتی نیست، ولی بیش‌تر به جرم کلاهبرداری سنتی نزدیک است و به همین جهت اکثر جرم‌های مالی را زیر عنوان کلاهبرداری رایانه‌ای بیان می‌کنند.

دکتر خرم‌آبادی: کلاهبرداری رایانه‌ای از جهت اسم و نتیجه حاصل از جرم با کلاهبرداری سنتی شباهت دارد، اما این دو جرم از جهت فرایند ارتکاب و رکن‌های اختصاصی تشکیل‌دهنده جرم با یکدیگر متفاوت اند.

اگر از رایانه برای ارتکاب کلاهبرداری استفاده شود، به این صورت که مرتکب از رهگذر رایانه متوسل به وسایل متقلبانه شده و دیگری را فریب می‌دهد و مال او را ببرد، در این حالت عنوان مجرمانه همان کلاهبرداری سنتی است و نه کلاهبرداری

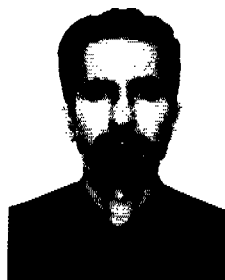
رایانه‌ای. در کلاهبرداری رایانه‌ای، مرتکب بدون فریب بزه‌دیده یا نماینده وی، از رهگذر مداخله ناروا در داده‌های رایانه‌ای یا عمل کرد سیستم‌های رایانه‌ای، مال او را می‌برد یا از خدمات مالی متعلق به او بهره‌مند می‌شود که برخی از اسناد بین‌المللی این نوع کلاهبرداری را کلاهبرداری مرتبط با رایانه نیز نامیده‌اند.

بنا بر این، یکی از تفاوت‌های اساسی بین کلاهبرداری سنتی و کلاهبرداری رایانه‌ای این است که مؤلفه اغفال به معنای فریب بزه‌دیده یکی از اجزای تشکیل‌دهنده رکن مادی جرم کلاهبرداری سنتی است، اما کلاهبرداری رایانه‌ای بدون اغفال بزه‌دیده تحقق می‌یابد.

جرم کلاهبرداری رایانه‌ای از جمله اولین جرم‌های رایانه‌ای است که نظام‌های حقوقی کشورهای مختلف نسبت به آن واکنش قانونی نشان داده‌اند. در نظام‌های قضائی بسیاری از کشورها مانند آلمان، بریتانیا، ایتالیا، اتریش، فنلاند، دانمارک، نروژ، سوئیس، سوئد، پرتغال، استرالیا و ژاپن، تعریف قانونی کلاهبرداری سنتی مستلزم فریب خوردن شخص (انسان زنده) است و به همین دلیل، قوانین مربوط به کلاهبرداری سنتی در این کشورها شامل مواردی مانند سوءاستفاده از صندوق‌های پرداخت و سایر شکل‌های کلاهبرداری رایانه‌ای که مرتکب فقط از رهگذر سوءاستفاده از رایانه و بدون فریب انسان مال دیگری را می‌برد نمی‌شود. در نتیجه، این کشورها با اصلاح قوانین کیفری خود یا وضع قوانین جدید نسبت به کلاهبرداری رایانه‌ای واکنش نشان داده‌اند.

۳. سرقت در فضای سایبری چگونه تحقق می‌یابد؟ و آیا شامل جابه‌جایی و برداشتن داده‌ها نیز می‌شود یا نه؟

دکتر میرمحمد صادقی: این عمل نیز نیازمند جرم‌انگاری مستقل است. داده‌ها یا حتی منافع را نمی‌توان مال — با تعریف سنتی آن در جرم سرقت که تنها شامل اموال ملموس و محسوس می‌شود — دانست. بنا بر این، جابه‌جایی و برداشتن آنها هم سرقت نیست.



آقای جلال توحیدی
معاون دادستان عمومی و انقلاب تهران

آیت‌الله مرعشی: بردن مال غیر سرقت است و فرقی نمی‌کند که این امر در عالم طبیعی محقق شود یا روی شبکه‌های رایانه‌ای.

مشکل در جایی است که بخواهند بگویند سرقت تنها به مال در مفهوم عینی آن تعلق می‌گیرد، در حالی که اینجا داده‌ای جابه‌جا شده است. در چنین مسأله‌ای هم، اگر هدف یا نتیجه بردن مال باشد، باز هم سرقت خواهد بود. این در حالی است که داده‌های رایانه‌ای نیز حتی اگر مفهوم مال عینی در مورد آنها صدق نکند، در عین حال آسیب‌زدن به آنها یا بردن آنها نقض مالکیت آن فرد است.

گاهی هم داده‌ها مابه‌ازای مالی دارند؛ مانند حساب‌های بانکی. مهم این است که فرد از طریق دست‌کاری یا جابه‌جایی داده‌ها توانسته است مالی را از حسابی به حساب دیگر منتقل کند.

نکته مهم آن است که این مسأله پنهان‌کارانه باشد تا بتوان آن را سرقت نامید؛ یعنی، بدون رضایت مالک و به دور از دید او باشد. و گرنه، عنوان‌های دیگری مانند خیانت در امانت، تخریب و ... می‌تواند بر آن تطبیق کند.

اما در مورد سرقت حدی مسأله باید در سطح بالاتری طرح شود که آیا قیود سرقت دخالت در موضوع دارند یا اینکه دخالت آنها در حکم سرقت است. به عبارتی، قیودی مانند حرز شرایط حکم‌اند و نه شرایط موضوع. در مورد قطع ید هم باید به قدر متیقن اکتفا شود و قدر متیقن هم این است که قید حکم‌اند و در غیر موارد آن

نمی‌توان قطع ید کرد.

اقای توحیدی: سرقت در معنای سنتی یعنی ربودن مال دیگری قابل تحقق در فضای سایبری نیست. اما، اگر موضوع صرفاً مال نباشد و سرقت داده‌ها یا فایل‌ها مدنظر باشد، رایانه موضوع ارتکاب جرم است. در این مورد نیز، کم‌تر از عنوان سرقت رایانه‌ای استفاده می‌شود. زیرا، سرقت داده‌ها در فضای واقعی تحقق نمی‌یابد، بلکه داده‌ها و فایل‌ها کپی‌برداری شده و اصل داده‌ها رفته نمی‌شوند. اگر این داده‌ها از لحاظ امنیتی یا تجاری یا صنعتی ماهیت سری داشته باشد، مشمول عنوان مجرمانه جاسوسی رایانه‌ای قرار می‌گیرد و اگر به تحقق جرم مالی منتهی شود، زیر عنوان کلاهبرداری رایانه‌ای قرار می‌گیرد و چنانچه به نقض حریم خصوصی بینجامد، در این گروه قرار می‌گیرد.

نوع دیگر سرقت رایانه‌ای سرقت هویت است و آن عبارت است از تصاحب یا ادعای داشتن هویت شخص دیگر. چنانچه این اقدام برای کسب مال یا خدمات باشد، می‌توان آن را زیر عنوان کلاهبرداری رایانه‌ای یا شروع به آن قرار داد. سرقت هویت متضمن نقض حریم خصوصی افراد بوده و بنا بر این، بیش‌تر جرم علیه اشخاص است تا جرم مالی و می‌تواند مقدمه جرم‌های مختلفی از جمله کلاهبرداری رایانه‌ای باشد. اصطلاح سرقت خدمات ناظر به استفاده غیرمجاز از سیستم‌های رایانه‌ای است که با عنوان سرقت زمان نیز بیان شده و بسیار رایج است. این اقدام می‌تواند زیر عنوان عام کلاهبرداری رایانه‌ای نیز قرار گیرد.

دکتر خرم‌آبادی: بردن اموال یا وجوه دیگری از رهگذر سیستم‌ها یا شبکه‌های رایانه‌ای را اغلب کلاهبرداری رایانه‌ای نامیده‌اند. در کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی مربوط به جرم‌های رایانه‌ای نیز— از جمله، در کنوانسیون جرم‌های سایبری مصوب ۲۰۰۱ بوداپست — جرمی با عنوان سرقت رایانه‌ای یا سرقت سایبری مشاهده نمی‌شود. سرقت رکن مادی خاص خود را دارد و کم‌تر کشوری بردن اموال از رهگذر رایانه‌ها

یا شبکه‌های رایانه‌ای را سرقت تلقی کرده است. در لایحه جرائم رایانه‌ای نیز که قوه قضائیه تهیه کرده و به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده است جرم سرقت رایانه‌ای وجود ندارد.

برخی از حقوق دانان برخلاف نظر اکثریت معتقد اند که سوءاستفاده از موجودی حساب‌های ملی از رهگذر رایانه سرقت محسوب می‌شود. بنا بر این نظر، اطلاق عنوان کلاهبرداری به برخی از انواع آنچه کلاهبرداری رایانه‌ای نامیده شده، از قبیل دست‌کاری شخص در برنامه رایانه‌ای و انتقال پول به حساب خود، از نظر قانون ایران خالی از اشکال نیست و این‌گونه رفتارها شاید به سرقت نزدیک‌تر باشند تا کلاهبرداری. زیرا نوعی ربایش مال نیز محسوب می‌شوند.

به نظر می‌رسد که اگر دست‌کاری در برنامه‌های رایانه‌ای به برداشت پول از حساب شرکت‌ها یا اشخاص خصوصی منجر شود و این کار را کارمندانی که حساب‌های شرکت را در اختیار دارند و اموال به آنان سپرده شده است انجام دهند، عمل مزبور مصداق خیانت در امانت است و اگر حساب مربوط به شرکت‌ها و مؤسسه‌های دولتی باشد و برداشت پول را کارمندان دولت که اموال به آنها سپرده شده است انجام دهند، موضوع منطبق با جرم اختلاس است. در غیر این صورت‌ها، موضوع مشمول خیانت در امانت یا اختلاس یا سرقت نخواهد شد، بلکه زیر عنوان «جرم تحصیل مال یا وجه از طریق غیر مشروع» موضوع ماده ۲ ق.ت.م. قابل طرح خواهد بود.

جابه‌جایی و برداشتن سایر داده‌ها نیز در قوانین مربوط به جرم‌های رایانه‌ای کشورهای مختلف سرقت نامیده نشده است. چنین اقدامی حسب مورد می‌تواند مصداق جرم دست‌یابی غیرمجاز به داده‌ها یا جرم شنود غیرقانونی داده‌ها یا جرم اختلال در داده‌ها یا جرم نقض حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه محسوب شود.

۴. نقش رایانه را به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم چگونه ارزیابی می‌کنید؟

دکتر میرمحمد صادقی: گاه رایانه در همان جرم‌های سنتی وسیله ارتکاب جرم قرار

می‌گیرد که در این موارد مشکل چندانی نداریم و با همان مقررات سنتی می‌توان با مرتکب برخورد کرد. برای مثال، ارتکاب جرم جعل با استفاده از رایانه آسان‌تر شده است که در صورت تحقق چنین جرمی، همان مقررات سنتی دربارهٔ جعل برای برخورد کفایت می‌کند. ولی، هرگاه رایانه برای ارتکاب جرم‌های جدیدی که قبلاً ناشناخته بوده‌اند مورد استفاده قرار گیرد، نیاز به جرم‌انگاری جدید وجود دارد.

آیت‌الله مرعشی: رایانه‌ها می‌توانند ابزار ارتکاب جرم باشند، کما اینکه هستند اما ابزار ارتکاب جرم اساساً دخالتی در ماهیت عمل ارتكابی ندارد، مگر در موارد خاص که در این موارد قانون‌گذار باید قانون وضع کند و الا باید به عمومات موجود در قوانین عام مراجعه کرد. اگر جرمی باشد که فقط از طریق رایانه قابل تحقق است یا تنها بر روی رایانه یا داده‌های الکترونیک محقق می‌شود، نیازمند قانون‌گذاری ویژه خواهیم بود.

آقای توحیدی: عدهٔ معدودی اعتقاد دارند که چیزی به نام جرم رایانه‌ای وجود ندارد زیرا، رایانه و سیستم‌های رایانه‌ای در ارتکاب آنچه به‌عنوان جرم رایانه‌ای شناخته می‌شود فقط در حد وسیلهٔ ارتکاب جرم بوده و در حقیقت سیستم رایانه‌ای جانشین سایر وسایل ارتکاب جرم شده و تأثیری در ماهیت جرم ندارد. اما، به نظر می‌رسد که جرم رایانه‌ای ماهیت و اجزای متفاوتی با جرم‌های سنتی داشته و نقش رایانه فقط وسیلهٔ ارتکاب جرم نیست؛ هرچند در مواردی رایانه فقط وسیلهٔ ارتکاب جرم‌های سنتی بوده و تغییر اساسی در ماهیت جرم ایجاد نمی‌کند، بلکه پاره‌ای از جرم‌های سنتی را تسهیل و تسریع می‌کند (مثل توهین و افتراء که در اینجا می‌توان با استفاده از قوانین جزایی موجود رسیدگی و مجازات کرد). بنا بر این، در مواردی که رایانه و سیستم‌های رایانه‌ای وسیلهٔ ارتکاب جرم نیستند، قانون‌گذار باید جرم‌انگاری مستقل به عمل آورد و در مواردی که از رایانه فقط به‌عنوان وسیلهٔ ارتکاب جرم استفاده می‌شود و در ماهیت جرم و اجزای آن تفاوتی وجود ندارد، نیازی به جرم‌انگاری مستقل نیست.



مقاله

شهرتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

« قراردادهای مرتبط با انتقال حقوق مادی نرم افزار
= قانون تجارت الکترونیک و نوآوری های آن

« مزیت‌ها و محدودیت‌های فضای سایبر در حوزه آزادی بیان؛

ازادی اطلاعات و حریم خصوصی

« مفهوم و ماهیت حقوقی پول الکترونیکی

« نقد و بررسی جرم‌های مندرج

در قانون تجارت الکترونیکی



شہرہ شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی